

The Success Conditions of the Operations of the Prototype Cooperatives in School Under The Office of the Basic Education Commission

Kulthida Uamim

M.Ed. (Development Education), Graduate Student
Department of Education Foundations, Faculty of Education, Silpakorn University

Nopporn Chantaranamchoo

Ph.D. (Development Education), Associate Professor
Department of Education Foundations, Faculty of Education, Silpakorn University

Received: December 29, 2019/ **Revised:** May 25, 2020/ **Accepted:** June 5, 2020

Abstract

The purposes of this research were to study the cooperative school activities operation, the success conditions and the guidelines activity of the Prototype Cooperatives School under The Office of The Basic Education Commission. The research instruments were documentary analysis, in-depth interview and non-participated observe format. The 29 key informants consisted of state officers, school administrators, teachers and students of 2 prototype cooperatives schools; 1) Phratamnaksuankularb Mahamongkol School, under Nakhonpathom Primary Educational Service Area 2 and 2) Wat Thachumchon School, under Anghthong Primary Educational Service Area. Content analysis by interpretation creates inductive summaries.

The findings indicated that; (1) The cooperative school activities operation consisted of 1) Marketing division to encourage students to use their creativity, practicing analysis in the production planning, practice production and finding distribution channels. 2) Financial division to promote students' saving discipline by determining appropriate savings methods, and encourage the student to learn how to operate in a bank style. 3) Productive division to encourage students to gain professional skills, life skills, and work skills, which students practice from the production process including distribution, and 4) Welfare by using some profits from the cooperatives to organize welfare activities arrangements for the benefit of members and participation. (2) The success conditions consisted of 1) leadership division that related to activities by setting goals, the success of the work in stages so that each side's operations have the same direction of success. 2) Committee division that responsible for determining the policy planning, management directions of school cooperative activities with leaders in brainstorming. 3) participation division the members are responsible for examining and monitoring the progress of the management and the board of directors to be transparent, and 4) learning division that acting as a manager the board and members of the student are born from the learning of their responsibilities, rules, and regulations in order to achieve a successful work.

Keywords: Cooperatives School Activities, Cooperative Model School, The Office of the Basic Education Commission

เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบ สหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กุลธิดา อ่วมอ้อม

ศษ.ม. (พัฒนศึกษา), นักศึกษาปริญญาโท

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นพพร จันทรนาชู

กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์), รองศาสตราจารย์

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วันรับบทความ: 29 ธันวาคม 2562/ วันแก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 5 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรม เงื่อนไขความสำเร็จ และศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน ระดับประเทศ รุ่นที่ 2 ระดับดีเด่น จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2 และ 2) โรงเรียนวัดท่าชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 29 คน การวิเคราะห์เนื้อหาโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน แบ่งได้ดังนี้ 1) ด้านการตลาด ส่งผลกระทบต่อให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้ฝึกวิเคราะห์การวางแผนการผลิต ฝึกฝนการลงมือผลิตและการหาช่องทางการจัดจำหน่าย 2) ด้านการเงิน ส่งเสริมการฝึกวินัยการออมของนักเรียนโดยกำหนดวิธีการออมที่เหมาะสม สอดแทรกให้นักเรียนได้เรียนรู้การดำเนินงานในรูปแบบธนาคาร 3) ด้านการผลิต สนับสนุนให้นักเรียนเกิดทักษะทางด้านอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานโดยนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากขั้นตอนการผลิตจริง รวมถึงการจัดจำหน่าย 4) ด้านสวัสดิการ โดยนำกำไรส่วนหนึ่งจากสหกรณ์มาจัดกิจกรรมสวัสดิการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกและส่วนร่วม (2) เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน แบ่งได้ดังนี้ 1) ด้านผู้นำ ผู้นำมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมโดยการกำหนดเป้าหมาย ความสำเร็จของงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละฝ่ายมีทิศทางไปสู่ความสำเร็จเดียวกัน 2) ด้านคณะกรรมการ ทำหน้าที่ร่วมกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหารงาน ทิศทางในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนร่วมกับผู้นำในลักษณะการระดมความคิด 3) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยสมาชิกทำหน้าที่ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของผู้บริหารและคณะกรรมการให้เกิดความโปร่งใส 4) ด้านการเรียนรู้ การทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ คณะกรรมการและสมาชิกของนักเรียนเกิดจากการเรียนรู้หน้าที่ความรับผิดชอบ ภาวะเสียเปรียบ และข้อบังคับที่ถือปฏิบัติเพื่อให้การทำงานเกิดผลสำเร็จ

คำสำคัญ: กิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน, โรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน, สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทนำ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นว่า การปลูกฝังหลักการสหกรณ์แก่เด็ก และเยาวชน โดยเริ่มจากโรงเรียนเป็นอันดับแรก จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในกลุ่ม ของนักเรียน ตลอดจนครูและประชาชนในท้องถิ่น อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงทรงมีพระราชกระแส แก่อธิบดีกรมตำรวจ ให้ดำเนินการสหกรณ์ใน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และทรงมีพระราช- กระแสแก่อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้ส่งเสริม วิธีการสหกรณ์ให้แพร่หลายไปยังเด็กนักเรียน โดยกำหนดประเภทสหกรณ์โรงเรียน แบ่งเป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) สหกรณ์ร้านค้า 2) สหกรณ์ออมทรัพย์ 3) สหกรณ์ส่งเสริมการผลิต 4) สหกรณ์สวัสดิการ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2556)

ในปี พ.ศ.2558 สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักพัฒนากิจกรรม นักเรียน ได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมสหกรณ์ โรงเรียนเพื่อให้นักเรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง จึงได้ดำเนินโครงการโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์ โรงเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของนักเรียน โดยการเสริมทักษะทางด้านอาชีพ การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้นักเรียน สามารถเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง รู้จัก ช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึง ส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูมีการพัฒนาต่อยอดการ จัดกิจกรรมสหกรณ์อย่างสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนา สื่อการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับ ความก้าวหน้าทางวิชาการ (สำนักพัฒนากิจกรรม นักเรียน, 2560)

ในปัจจุบัน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ตั้งแต่ ปี 2561 - 2580) เป็นแผนการพัฒนาประเทศ เพื่อ ให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และ คุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, 2561) รัฐบาลจึงคาดหวังจะใช้กลไกของสหกรณ์ในการ ยกระดับชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยนำ

วิธีการสหกรณ์เข้ามาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชนให้หลุดพ้นจากความยากจน จึงเร่ง สร้างสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็งเพื่อสร้างอำนาจ ต่อรองให้กับเกษตรกร (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2555)

ดังนั้น โครงการโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์ โรงเรียนได้ส่งเสริมและดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียน โดยในปี พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการคัดเลือก โรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน (รุ่นที่ 2) ทั่วประเทศ มีจำนวน 49 โรงเรียน ซึ่งโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกต้องผ่านหลักเกณฑ์การประเมินการ ดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการ 12 คะแนน ด้านที่ 2 กระบวนการสหกรณ์ในโรงเรียน 36 คะแนน ด้านที่ 3 คุณภาพนักเรียน 32 คะแนน ด้าน ที่ 4 แหล่งเรียนรู้ 12 คะแนน และด้านที่ 5 การสร้าง และขยายเครือข่าย 8 คะแนน รวมทั้งสิ้น 100 คะแนน และโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกจะต้องได้ คะแนน 60 คะแนนขึ้นไป (สำนักพัฒนากิจกรรม นักเรียน, 2561)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ ศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของ โรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็น แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนเป็นข้อมูล ประกอบการวางแผนพัฒนาการดำเนินกิจกรรม สหกรณ์โรงเรียน สำหรับโรงเรียนทั่วไปที่ยังมี ปัญหา ในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน สามารถ นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์ โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานมีการดำเนินงานอย่างไร
2. เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนิน กิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานกิจกรรมจากโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน (รุ่นที่ 2) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั่วประเทศ มีจำนวน 49 โรงเรียน ซึ่งผลการพิจารณาแบ่งออกเป็น (ระดับ 60 - 69 คะแนน) เป็นโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน จำนวน 15 โรงเรียน, (ระดับ 70 - 79 คะแนน) อยู่ในเกณฑ์ระดับดี จำนวน 20 โรงเรียน, (ระดับ 80 คะแนนขึ้นไป) อยู่ในเกณฑ์ระดับดีเด่น จำนวน 14 โรงเรียน และเลือกจากโรงเรียนระดับดีเด่น จำนวน 2 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียน 1,501 คนขึ้นไป) คือ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 และโรงเรียนที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 - 600 คน) คือ โรงเรียนวัดท่าชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง โดยผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ส่วนเจ้าหน้าที่รัฐจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้น 29 คน ทั้งนี้ เนื่องจากการคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน รุ่นที่ 2 จำนวน 49 โรงเรียน ได้ใช้หลักเกณฑ์การประเมินและมาตรฐานเดียวกันในการดำเนินการคัดเลือก โดยเกณฑ์การคัดเลือก แบ่งออกเป็น 5 ด้าน มีคะแนนรวมทั้งสิ้น 100 คะแนน ซึ่งโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกในระดับ 80 คะแนน

ขึ้นไป จะได้รับการคัดเลือกอยู่ในเกณฑ์ ระดับดีเด่น ดังนั้น โรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียนดังกล่าว จึงมีความเป็นตัวแทน เพราะผ่านการคัดเลือกระดับดีเด่นและมีสภาพบริบทที่แตกต่างกันในหลายด้าน อาทิเช่น เป็นโรงเรียนขนาดปานกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ (พิเศษ) เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตลอดจนเป็นโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่เมืองและโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท เป็นต้น ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลายสามารถตอบปัญหาทางการวิจัยได้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาเฉพาะด้านการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน และเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (1) การดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านการตลาด 2) ด้านการเงิน 3) ด้านการผลิต และ 4) ด้านสวัสดิการ (2) เงื่อนไขความสำเร็จการดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านคณะกรรมการ 3) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก และ 4) ด้านการเรียนรู้

3. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลการดำเนินงานกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน ตั้งแต่เดือน เมษายน - กรกฎาคม 2562 (4 เดือน)

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้

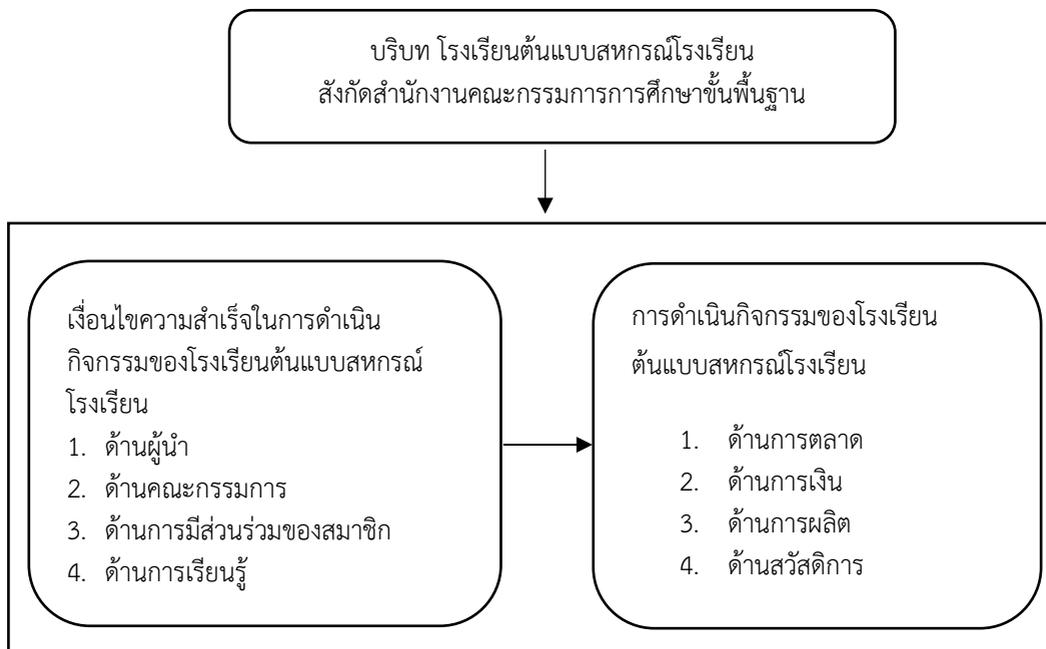
การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสหกรณ์ รายละเอียดดังนี้

1. ด้านผู้นำ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ความมุ่งมั่น (Drive) เป็นหัวใจสำคัญประการแรก ที่ทุกคนต้องประพฤติปฏิบัติ เมื่อมีความเพียรอยู่ที่ไหนความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น 2) ภูมิปัญญา (Knowledge/Wisdom) ไม่ว่าจะ เป็น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และด้านการบริหารที่ต้องมีอย่างครบถ้วน 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อเพิ่มพูนภูมิพลั้งแห่งปัญญาอยู่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) รวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงที่ดำรงอยู่ในสหกรณ์โรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน เงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน และแนวทางการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน

1. พื้นที่ในการศึกษา

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คำถามการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาได้อย่างรอบด้าน โดยงานวิจัยนี้กำหนดลักษณะของพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาโดยการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (theoretical sampling) กลุ่มเป้าหมายได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) คือ โรงเรียนที่

ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โดยผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน (รุ่นที่ 2) ระดับดีเด่น ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้รับคะแนนในระดับสูงสุด จึงมีความเป็นตัวแทน อีกทั้งยังมีความหลากหลายทั้งขนาดของโรงเรียน ประกอบไปด้วยโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ เป็นโรงเรียนที่ตั้งในเขตพื้นที่เมือง และโรงเรียนในเขตพื้นที่ชนบท ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่จะสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ เหมาะกับการเป็นพื้นที่วิจัยโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน (รุ่นที่ 2) ระดับดีเด่น จำนวน 2 โรงเรียน ดังนี้

- 1) โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2
- 2) โรงเรียนวัดท่าชุมชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

2. การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

เมื่อผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนต้นแบบ สหกรณ์โรงเรียน 2 โรงเรียนเป็นพื้นที่ในการศึกษา แล้ว ผู้วิจัยจึงได้สร้างแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยแนวคำถามที่สร้างขึ้นนี้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งแนวคำถามนี้จะเป็คำถามปลายเปิดที่สร้างขึ้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมการดำเนินกิจกรรม และเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน นำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจความถูกต้องของการใช้ภาษา และครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษา พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการติดต่อขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อประสานขอเข้าไปศึกษาสภาพบริบท การดำเนินงาน รวมถึงหาข้อมูลยังโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน โดยประสานผ่านผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่รับผิดชอบงานสหกรณ์โรงเรียน เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับครูผู้รับผิดชอบ และนักเรียนแกนนำกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนเมื่อเกิดความไว้วางใจแล้วก็จะขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนของแต่ละโรงเรียน

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้วิจัยได้ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Saturation of Data) จำนวน 29 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่รัฐ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) ครู และ 4) นักเรียนแกนนำกิจกรรมสหกรณ์

1) เจ้าหน้าที่รัฐสังกัดสำนักงาน ฯ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 คน

2) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนแกนนำกิจกรรมสหกรณ์ ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 จำนวน 14 คน

3) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนแกนนำกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียนวัดท่าชุมชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 13 คน

4. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน และไม่จำกัดประเด็นคำตอบ เป็นการสัมภาษณ์ที่ให้อิสระแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ในการเสนอความคิดเห็น และใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตในเชิงสำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน ทั้ง 2 โรงเรียน และการขับเคลื่อนกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนใน 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) สหกรณ์ร้านค้า 2) สหกรณ์ออมทรัพย์ 3) สหกรณ์ส่งเสริมการผลิต และ 4) สหกรณ์สวัสดิการ

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้ทราบการดำเนินกิจกรรมและเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ผู้วิจัยถอดบทสัมภาษณ์และเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมด โดยอาศัยความไวทางทฤษฎี (Theoretical sensitivity) เพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และนำมาสร้างเป็นข้อสรุปอุปนัย (Inductive) เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน จึงใช้เทคนิคของการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory technique) ผู้วิจัยแบ่งแยกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ (Open coding) โดยอาศัยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาทำการวางแผนเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์

(Concepts) โดยผ่านการตีความของผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ และสร้างเป็นข้อเสนอ (Proposition) และข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical generalization) เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก อันเกิดจากปรากฏการณ์จริง (Strauss & Corbin, 2008) ที่ทำให้เกิดความเข้าใจต่อการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ด้านการตลาด

การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนด้านการตลาด ส่วนหนึ่งกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ ผูกพันให้นักเรียนรู้จักวางแผนและดำเนินการผลิต อาทิเช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการจัดจำหน่าย สหกรณ์โรงเรียนจึงได้ส่งเสริมโดยการรับสินค้าจากนักเรียนมาจำหน่าย ได้แก่ กิจกรรมหนึ่งห้องเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลิตผลจากกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ดังนั้น นักเรียนจะได้ช่วยกันคิดในการผลิตสินค้าของตนเอง เช่น ไข่เค็ม น้ำขิงสมุนไพร และนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับสินค้า เช่น มีการจัดทำบาร์โค้ดติดสินค้าทุกรายการ การใช้คอมพิวเตอร์สแกนบาร์โค้ดสินค้า เพื่อบันทึกรายการขายสินค้าอัตโนมัติ เมื่อสิ้นปีการศึกษาที่สามารถคิดเงินปันผล และเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกได้อย่างสะดวก สอดคล้องกับ เกศินี ศรีสุข (2560) ที่พบว่า ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่หลากหลายเพื่อค้นหาความถนัดของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีความถนัดที่แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมที่หลากหลายจะทำให้ผู้เรียนค้นหาความถนัดและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ และสามารถสร้างรายได้ระหว่างเรียน เช่น การแข่งขันทำอาหาร การแข่งขันแปรรูปอาหาร โรงเรียนจึงได้รางวัลจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับประเทศอย่างต่อเนื่องทำให้เป็นที่ยอมรับ

ของผู้ปกครอง และประเสริฐ ลีอำนันต์กุล (2553) พบว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมการทำงาน หลักสูตรผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นเยาว์มีแนวทางที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ ได้มาจากการเชื่อมโยงความรู้ทางการประกอบการไปสู่คุณสมบัติที่ผู้ประกอบการควรมี ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมในการวางแผนการทำงาน มีการตัดสินใจในงานที่ทำ มีความร่วมมือกันที่จะทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และกนกวรรณ รุ่งวีพิริยะกิจ (2560) พบว่า ด้านการผลิตและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้การบูร แนวทางการผลิตโดยทางโรงเรียนมีครูที่มีความรู้ในการทำดอกไม้การบูรเป็นผู้สอนนักเรียนในกระบวนการผลิตและในด้านบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึงมีการให้คำตอบแทนแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นแรงบันดาลใจในการทำงาน โดยมีการประชาสัมพันธ์การจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ถือเป็นช่องทางที่ทำให้คนทั่วไปรับรู้

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่ากิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยใช้กิจกรรมสหกรณ์เป็นการทดลองปฏิบัติ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายจะทำให้ผู้เรียนค้นหาความถนัดและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เกิดพฤติกรรมในการวางแผนการทำงาน การตัดสินใจในงานที่ทำร่วมกัน นักเรียนได้ฝึกฝนและได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตสินค้าและบริการช่วยกันสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น

1.2 ด้านการเงิน

การปลูกฝังนิสัยการออมเงินเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่สามารถเริ่มปลูกฝังให้กับเด็กในวัยเรียน สหกรณ์โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกกิจกรรมออมทรัพย์ โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก การแจกของรางวัลตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น การฝากประจำหรือฝากจำนวนมากตามข้อกำหนดจะได้รับรางวัล อาทิ อุปกรณ์เครื่องเขียน กระปุกออมสิน เป็นต้น และสหกรณ์โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมเพื่อการลงทุน โดยสนับสนุนให้นักเรียนที่เป็นสมาชิก

สหกรณ์ผู้ในนามของกลุ่มสหกรณ์ซึ่งแต่ละกลุ่มมีครูที่ปรึกษาคอยดูแลการใช้จ่ายเงินดังกล่าว และผลกำไรจากการร่วมกันผลิตสินค้าจะเป็นทุนหมุนเวียนในการลงทุนต่อไปและหักกำไรส่วนหนึ่งเข้าสหกรณ์ เป็นการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้การวางแผนเพื่อการออม ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น สอดคล้องกับพิเชฐทองคำ (2558) พบว่า โครงการธนาคารโรงเรียนควรมีการขยายผล โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมในโรงเรียน เช่น มีการให้ทุนการศึกษา จัดแข่งขันการออม การมอบของขวัญ เพื่อให้ นักเรียนที่เป็นสมาชิกโครงการได้มีการเก็บออม และฝากเงินกับธนาคารโรงเรียน ฝึกฝนให้เกิดวินัยการออมที่ดี มีพฤติกรรม ใช้จ่ายเงินที่ดีขึ้น เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินและฝึกหัดออมเงินเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเอง เช่น เก็บเงินไว้จ่ายค่าเทอม ค่าเรียนพิเศษ เป็นต้น และนพพร จันทรนำชู และคณะ (2559) พบว่า เป้าหมายหลักของการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชน คือ การส่งเสริมการออมเพื่อเป็นหลักประกันการกู้ยืม ป้องกันความเสี่ยงและความมั่นคงในการดำรงชีวิตในรูปของเงินฝากสัจจะออมทรัพย์ เงินฝากกลุ่มออมทรัพย์เงินหุ้น และเงินฝากในสถาบันการเงิน การเป็นแหล่งเงินทุนให้แก่สมาชิกที่ไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ โดยสมาชิกส่วนใหญ่อาศัยแหล่งเงินทุนจากกองทุนในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งการทำ การเกษตร และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ความรู้ในการประกอบอาชีพแก่คนในชุมชน

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนในด้านการเงินได้ปลูกฝังให้นักเรียนรักการออม มีวินัยและรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเพื่อให้เหลือเงินเก็บออม และนอกจากการออมเงินเพื่อไว้ใช้ในสิ่งที่จำเป็นแล้ว กิจกรรมออมทรัพย์ยังได้ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการสร้างรายได้จากการกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุน เพื่อให้ นักเรียนที่เป็นสมาชิกได้เพิ่มทักษะทางด้านอาชีพและเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น

1.3 ด้านการผลิต

การดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตสามารถทำได้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของช่วงวัยผู้เรียนและสภาพบริบทของ

โรงเรียน ประกอบด้วย การเกษตร การแปรรูปอาหาร งานฝีมือ ของใช้ในชีวิตประจำวันต่าง ๆ โดยให้นักเรียนรวมกลุ่มกัน ช่วยกันคิดวางแผนการผลิตสินค้า ฝึกสอนให้นักเรียนปฏิบัติเป็นจนสามารถผลิตได้ ต่อยอดได้ จำหน่ายเป็น โดยสหกรณ์โรงเรียน ทำโครงการสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การผลิตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจะให้จับกลุ่ม 5-10 คน ต่อการผลิต 1 ผลิตภัณฑ์ ส่วนนักเรียนระดับประถมศึกษาจะใช้วิธีจับกลุ่มคือ 1 ห้องเรียน 1 ผลิตภัณฑ์ เพื่อความเหมาะสมของช่วงวัยผู้เรียน ทั้งนี้สมาชิกทุกคนต้องช่วยกันคิดและดำเนินการภายในกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้เกิดทักษะอาชีพอย่างหลากหลายได้ฝึกทักษะการคิดต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจและสร้างมูลค่ายิ่งขึ้น สอดคล้องกับประพจน์ แก้วบุตดา (2553) ที่พบว่า ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรจากการนิเทศ โดยคณะครู นักเรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมด้านการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ เป็นกลุ่มเพื่อจำหน่ายให้สหกรณ์ มีแผนการผลิต ในกิจกรรมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการบันทึกการทำกิจกรรม มีรายการแบ่งหน้าที่ดำเนินการและความรับผิดชอบ จัดทำบัญชีรับ – จ่าย เป็นการฝึกทักษะตามระบบสหกรณ์ และธิดิมา หอมวุฒิมวงศ์ (2552) พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หรือเทคนิควิธีการผลิต ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามและมีคุณภาพที่ดีขึ้น หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถรักษาคุณภาพของสินค้าได้ และ Neumann (2016) พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการออกแบบการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะตามลักษณะงาน การออกแบบกระบวนการที่กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน หรือการแบ่งงานกันทำ กลวิธีการจัดหาวัสดุ และการเลือกสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้า สหกรณ์โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกหัดทักษะทางด้านอาชีพ กิจกรรมสหกรณ์เป็นเหมือนห้องทดลองให้นักเรียนได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติจนสามารถผลิตเองได้ ฝึกการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ช่วยกันพัฒนาต่อยอดสินค้าให้มีคุณภาพ เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายให้กับผู้บริโภคทั่วไปจำเป็นต้อง

พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเทคนิควิธีการผลิต เพื่อให้ผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ดีเป็นที่ต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง

1.4 ด้านสวัสดิการ

โรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียนได้กำหนดแนวทางการสนับสนุนให้สหกรณ์นำรายได้จากผลกำไรที่เกิดจากกิจการสหกรณ์ส่วนหนึ่งมาจัด เป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกทุกคน ประกอบด้วยนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงจัดสวัสดิการเพื่อสาธารณประโยชน์ทั้งในโรงเรียนและชุมชนตามความเหมาะสม เช่น จัดกิจกรรมศึกษาดูงาน มอบทุนการศึกษา จัดทำที่เก็บขยะรีไซเคิล มอบหนังสือให้กับห้องสมุดชุมชน เป็นต้น โดยโรงเรียนจะจัดตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ครูและนักเรียนช่วยกันจัดสวัสดิการในแต่ละปีโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับ สอดคล้องกับ จตุพร ถาวร (2553) พบว่า สวัสดิการของสหกรณ์ควรเพิ่มให้หลากหลายประเภท ควรมีการประชุมกันระหว่างคณะกรรมการดำเนินการและตัวแทนสมาชิกเพื่อหาข้อสรุปอันเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายด้วยกัน ทั้งฝ่ายสมาชิกและฝ่ายผู้บริหาร สหกรณ์ควรจะมีการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่ว่าฝ่ายผู้บริหารจะได้หาวิธีตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้เกิดความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น และวิริยพงษ์ เสือหาญ (2554) ที่พบว่า เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน มีผลนำไปทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และจัดสวัสดิการให้คนในชุมชน สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ในหลายด้าน โดยการจัดสรรประโยชน์ตามมติของที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี และแจกจ่ายรายละเอียดการนำไปใช้ให้สมาชิกได้รับทราบทุกส่วน

จากผลการศึกษา ด้านสวัสดิการของสหกรณ์โรงเรียน ได้มีการแต่งตั้งนักเรียนเป็นคณะกรรมการ เพื่อช่วยกันจัดสวัสดิการ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับสมาชิกทุกคนอย่างเสมอภาค รวมถึงส่งผลต่อโรงเรียนและชุมชน

2. เจื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ด้านผู้นำ

การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนเป็นการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทั้งหมด ด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่วางแผนและกำหนดนโยบาย กำกับดูแลให้สหกรณ์โรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ครูจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับนักเรียนผ่านกิจกรรมสหกรณ์ เช่น จัดประชุมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยกันระดมความคิดกำหนดแนวทางการดำเนินงานในเรื่องที่สำคัญ ร่วมกันดำเนินการทุกขั้นตอน และมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไปพร้อมกันจึงจะสามารถทำให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจกิจกรรมสหกรณ์ได้อย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ อิศรา อินทร์พรหม (2559) พบว่า การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งครูที่ปรึกษาและนักเรียน สามารถดำเนินงานกิจกรรมสหกรณ์ได้ครบวงจร และเกิดประสิทธิภาพ โดยมีกรณีศึกษา ติดตามผลเป็นระยะ เพื่อจะได้ทราบปัญหาและได้หาแนวทางแก้ไข และสุกัญญา คุ่มกลาง (2553) พบว่า การดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมสหกรณ์ ซึ่งการใช้กิจกรรมการอบรมให้ความรู้ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการที่จะนำมาใช้ดำเนินงานพัฒนาสหกรณ์ของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรมการระดมสมองของนักเรียนทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความคิด การประยุกต์ปรับเปลี่ยนวิธีการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานการพัฒนาสหกรณ์ของโรงเรียนได้

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่ากิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดภาวะผู้นำ เนื่องจากการทำหน้าที่ร่วมกันวางแผนและกำหนดนโยบาย กำกับดูแลกิจกรรมดังกล่าวนั้นจะต้องผ่านการระดมความคิด การปรึกษาหารือทำให้นักเรียนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก ได้ฝึกการคิด การพูด การรับฟังความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาคอยให้

คำแนะนำในสิ่งที่ถูกต้อง และหาแนวทางเพิ่มเติม ความรู้ความเข้าใจในการทำกิจกรรมให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านคณะกรรมการ

คณะกรรมการจะต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ร่วมกำหนดนโยบาย การวางแผนการบริหารงาน ทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียนร่วมกับผู้นำในลักษณะการระดมความคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนางานสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสมาชิกอย่างสูงสุด ตลอดจนเพื่อสร้างความโปร่งใสในการทำงานทุก ขั้นตอน มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลในการดำเนินงานของผู้นำที่เข้ามาบริหารงานสหกรณ์ สอดคล้องกับ ประจักษ์ ฝั้นพรม (2553) ที่พบว่า ปัจจัยด้านคณะกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการต้องทุ่มเทให้กับการทำงาน มีการบริหารจัดการที่ดี ซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส จึงจะเป็นที่นำเชื่อถือของสมาชิก ในกลุ่ม และกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2556) ระบุว่า คณะกรรมการเป็นบุคคลที่มาจากการได้รับเลือกตั้งจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ให้เป็นผู้บริหารงานของสหกรณ์ ตามความต้องการของสมาชิก และนโยบาย ที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ โดยควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามนโยบาย

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการต้องทุ่มเทให้กับการทำงาน มีการบริหารจัดการที่ดี ซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส จึงจะเป็นที่นำเชื่อถือของสมาชิกในกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน กำหนดให้มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานมาจากการได้รับเลือกตั้งจากสมาชิก เพื่อมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนสมาชิกรักษาสีที่ ประโยชน์นี้ให้กับส่วนรวม

1.3 การมีส่วนร่วมของสมาชิก

สหกรณ์โรงเรียนมีแนวทางส่งเสริมให้ทุกคนในโรงเรียนเป็นสมาชิกร้อยละเก้าสิบด้วย การให้สิทธิสมาชิกซื้อของในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด รวมทั้งให้เงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกเมื่อสิ้นปีการศึกษา เนื่องจากการเข้ามาเป็น

สมาชิกของทุกคนในโรงเรียนส่งผลต่อความสำเร็จ ในการประกอบกิจกรรมสหกรณ์ การสมัครสมาชิก ยิ่งมากทำให้เกิดการลงทุนในสหกรณ์มากขึ้น สหกรณ์โรงเรียนจะมีเงินทุนหมุนเวียนที่มั่นคง และการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมกิจกรรมเป็น อีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ อาทิเช่น การเข้าร่วมประชุมใหญ่ การเสนอความคิดเห็นและออกเสียงลงคะแนน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้สอบถาม กิจการ เพื่อให้สมาชิกได้ทำหน้าที่ตรวจสอบและ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของ ผู้บริหารและคณะกรรมการ สอดคล้องกับ เฉษฐาพงษ์ บัวเกษ (2542) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมสหกรณ์ใน โรงเรียน เพื่อมุ่งประโยชน์ทางการศึกษา จึงควรให้ นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการปฏิบัติ อย่างแท้จริง โดยใช้กิจกรรมสหกรณ์เป็นกิจกรรม ทดลองปฏิบัติ และควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนากิจกรรมสหกรณ์ต่อไป และสอดคล้องกับ สมโชค จุลเพชร (2551) พบว่า กระบวนการจัดการ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนของครูมีการวางแผนการ ดำเนินงานในแต่ละปี มีการจัดแบ่งบุคคลเข้าทำหน้าที่ ตามประเภทงานสหกรณ์ มีการจัดประชุมเพื่อหา แนวทางแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา มีการประสานงานภายใน สหกรณ์ การจัดทำบัญชีและงบประมาณล่วงหน้า มีการ จัดทำรายงานเสนอผู้บริหารโรงเรียน สมาชิกและ คณะกรรมการดำเนินการทุกปีเพื่อได้รับทราบการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกส่งผลต่อความสำเร็จในการ ดำเนินงาน เนื่องจากสมาชิกได้เข้ามาทำหน้าที่ ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ของผู้บริหารและคณะกรรมการ ได้เข้ามา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมถึงมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานเกิดความโปร่งใส และสมาชิกเกิดความเชื่อถือในการบริหารงาน ดังกล่าว

2.4 ด้านการเรียนรู้

ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม สหกรณ์โรงเรียน ปัจจัยหลักเกิดจากการเรียนรู้ของ นักเรียนที่เป็นสมาชิก เนื่องจากกิจกรรมสหกรณ์

เป็นกิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติ การทำหน้าที่ของผู้จัดการ คณะกรรมการและสมาชิกจะเริ่มจากครูถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนแต่ละฝ่ายได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่ถือปฏิบัติเพื่อให้การทำงานเกิดผลสำเร็จได้ด้วยตัวของนักเรียนเอง การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์เปรียบเสมือนห้องทดลองให้นักเรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริงหลังจากการได้เรียนรู้จากทฤษฎี เพราะบทเรียนไม่ได้ครอบคลุมทุกปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน แต่บทเรียนช่วยสะสมให้ผู้เรียนมีหลักในการคิดวิเคราะห์ และมีความพร้อมในการทำกิจกรรมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2558) ที่พบว่า เยาวชนที่มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น จะมีลักษณะพฤติกรรมที่ชอบวางแผนการเรียนรู้ ชอบเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ด้วยการแสวงหาวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงชอบที่จะประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ มีจุดแข็งจุดอ่อนที่จะต้องปรับปรุงเพื่อการเรียนรู้ครั้งต่อไปอย่างไร และสอดคล้องกับ ภูษณิศรา สุวงศ์ (2559) พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน คือ คณะกรรมการกลุ่มตลอดจนหน่วยงานราชการควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากร สมาชิกกลุ่มได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน เพื่อนำความรู้มาพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของกลุ่ม และ Munir (2018) พบว่าการปรับห้องเรียนให้เป็นการเรียนแบบร่วมมือ ผลที่ได้จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน และทักษะการวิเคราะห์ที่สำคัญ นอกจากนี้ การเรียนแบบร่วมมือยังช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียน และทำให้พวกเขาสามารถสร้างการทำงานเป็นทีมและทักษะการแก้ปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการเรียนในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมทำให้พวกเขาสามารถพัฒนาทักษะ และนำมาใช้เพื่อปรับหลักสูตร ทักษะการวิเคราะห์ที่สำคัญได้

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่าความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ปัจจัยหลักเกิดจากการเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมสหกรณ์เป็นเรื่องของการลงมือปฏิบัติ ในการทำหน้าที่

เป็นผู้จัดการ คณะกรรมการและสมาชิกเกิดจากการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่ถือปฏิบัติเพื่อสะสมเป็นความรู้ให้นักเรียนมีหลักในการคิดวิเคราะห์และมีความพร้อมในการทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ด้านผู้นำโดยผู้บริหารสถานศึกษาคณะครู และนักเรียนควรสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ด้วยการประชุมเพื่อให้ทุกฝ่ายได้เสนอความคิดเห็นและกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมสหกรณ์ประกอบด้วย สหกรณ์ร้านค้า ออมทรัพย์ การผลิตและสวัสดิการ ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อช่วยให้การดำเนินกิจกรรมของทุกฝ่ายมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจนและเกิดความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน

1.2 ด้านคณะกรรมการ ในการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการมีประสิทธิภาพเกิดความโปร่งใส ควรจัดให้มีคณะกรรมการชุดย่อยต่าง ๆ เพื่อจะได้ช่วยกันพิจารณาและกลั่นกรองงานในหน้าที่ให้เกิดความละเอียดถี่ถ้วน และมีการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินงาน โครงสร้างของคณะกรรมการทุกชุดอย่างชัดเจน

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนต้องการให้สมาชิกได้รับประโยชน์สูงสุด และเกิดความเท่าเทียมกัน เพื่อให้สมาชิกสามารถรักษาสีทธิประโยชน์และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนางานกิจกรรมสหกรณ์ ควรมีการจัดอบรม ศึกษาดูงาน กิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ หลักการสหกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก เช่น รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ รวมถึงวิธีการดำเนินงานและกฎระเบียบของสหกรณ์ ตลอดถึงการได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เมื่อสมาชิกมีความรู้จะได้ทำหน้าที่ตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรม อันจะนำมาซึ่งการดำเนินกิจกรรมที่ราบรื่น มั่นคงและเข้มแข็ง

1.4 ด้านการเรียนรู้ การทำหน้าที่เป็น ผู้จัดการ คณะกรรมการและสมาชิก เกิดจากการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่ ถือปฏิบัติ เพื่อให้การทำงานเกิดผลสำเร็จ โรงเรียน ควรหาแนวทางส่งเสริมความรู้ให้กับนักเรียน โดยการได้เรียนรู้จากวิชาสหกรณ์ การศึกษาดูงาน การเชิญผู้ปกครองหรือปราชญ์ชาวบ้านมาฝึกสอนแล้ว นำไปสู่การปฏิบัติในลักษณะการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ อย่างเหมาะสมต่อช่วงวัยของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเงื่อนไข ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนต้นแบบ สหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ที่ดำเนินกิจกรรม

สหกรณ์ประสบความสำเร็จ หาความแตกต่างเพื่อนำผล ที่ได้มาใช้ในการพัฒนากิจกรรมสหกรณ์ให้เหมาะสมกับ บริบทของโรงเรียน

2.2 ควรมี การศึ ษา วิ จัย เชิง เปรียบเทียบเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม ของโรงเรียนต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปรียบเทียบกับ โรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่นที่ดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ ประสบความสำเร็จ

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองใช้กับ โรงเรียนที่ยังไม่ได้ดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ หรือกำลัง เริ่มดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน เพื่อจะได้ศึกษา เปรียบเทียบความก้าวหน้าของกิจกรรมสหกรณ์และ นำไปสู่การขยายผลของการดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ รุ่งวิพิริยะกิจ. (2560). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดอกไม้การบูร ของโรงเรียนบ้านป้องกันตนเอง ตำบลชุมพล ตำบลชุมพร อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เกศินี ศรีสุข. (2560). *การศึกษาความต้องการของผู้ปกครองต่อการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ของโรงเรียนวัดสุวรรณารัญญิกาวาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2555). *วาระแห่งชาติ ด้านการสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2556). *คู่มือการจัดการเรียนรู้การสหกรณ์ในสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2555). *“สรุปโครงการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม (คพอ.) ประจำปีงบประมาณ 2555”*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.
- ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2558). *การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุพร ถาวร. (2553). *การศึกษาการจัดสวัสดิการของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ในกรุงเทพมหานครเขตพื้นที่ 1*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจษฎาพงษ์ บัวเกษ. (2542). *รูปแบบและปัจจัยที่ทำให้กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษาดำเนินการแบบ ครบวงจร กรณีศึกษาโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). *ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- จิตติมา หอมวุฒิมวงศ์. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรดา อินทร์พรหม. (2559). *การจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หนอง*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพพร จันทรนำชู และพรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2557). *ศึกษาความสำเร็จของการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชน และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนและความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคลองหลวง และชุมชนบ้านคลองปึกกอก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- นพพร จันทรนำชู, พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ และยุวี ผลพันธิน. (2559). *ศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน*. สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ประจักษ์ พันพรหม. (2553). *ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประพจน์ แก้วบุตดา. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสหกรณ์ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหาดทรายเพ สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 23*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประเสริฐ ลีอำนตกุล. (2553). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการธุรกิจรุ่นเยาว์ ตามแนวคิดการฝึกทางปัญญาจากต้นแบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางธุรกิจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชฐ ทองคำ. (2558). *ผลการดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียนของธนาคารออมสินในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภูษณิศา สูงศักดิ์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก (13 ตุลาคม 2561)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- รัชฎาพร พุทษาคำ. (2550). *การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ทหารศรีสองรัก จำกัด*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- รัชดา ทันประเสริฐ. (2561). *แนวทางการดำเนินงานและปัจจัยที่สนับสนุนการก้าวสู่ความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านกระสังสามัคคี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รัชพร มลิกุล. (2559). *การบริหารกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนบ้านห้วยไคร้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วิริยพงษ์ เสือหาญ. (2554). *ปัจจัยความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน บ้านบ่อสวาย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัญญา บุญยะโทตระ. (2538). *ความพึงพอใจเกี่ยวกับสวัสดิการของครูโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุกัญญา คุ่มกลาง. (2553). การดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมสหกรณ์ โรงเรียนขามสะแกแสง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- สมโชค จุลเพชร. (2551). *การดำเนินกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนกรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโคกมะขาม อำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: สำนักสารนิเทศ.
- สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *โครงการต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน.
- สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *โครงการต้นแบบสหกรณ์โรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน.
- Munir, M.T. (2018). Flipped classroom with cooperative learning as a cornerstone. *Education for Chemical Engineers*, 18(23), 25-33.
- Neumann.W. Patrick. (2016). *Exposuer to physical risk factors in Dutch agriculture: Effect on sick leave due to musculoskeletal disorders*. Department of Mechanical Engineering, Ryerson University, Canada.